

"רבי אליעזר בני אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים"

התנא רבי אליעזר שמושה התפלל שיצא מחלציו ורבינו הקדוש הזכירו ראשונה בתורה שבעל פה

אליעזר במספרו התגבר על הקליפה של יאז"ש

כדי לבאר דברי חכמים וחידותם הבה נצא במסע קודש, לברר מה היה כל כך מיוחד בדמותו של התנא הקדוש רבי אליעזר בן הורקנוס, שהקב"ה אמר הלכה בשמו, וכתוצאה מכך השתוקק משה רבינו והתפלל להקב"ה: "יהי רצון שיצא זה מחלציו", ורבינו הקדוש בחר לפתוח בו את המשנה הראשונה בתורה שבעל פה.

זאת ועוד ראוי להתבונן בשם המיוחד של "אליעזר", שנזכר בכל התורה כולה רק שתי פעמים, פעם אחת כשמו של עבדו הנאמן של אברהם אבינו, כאשר התפלל אברהם לפני הקב"ה שיזכה לזרע (בראשית טו-ב): "ויאמר אברם ה' אלקים מה תתן לי ואנכי הולך עירי ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר". פעם שנית אצל בנו של משה רבינו (שמות יח-ד): "ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה".

פתח דברינו יאיר בהקדמה יקרה מפנינים, ממשנתו הטהורה של הגה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע ב"דברי סופרים" (אות טז), אשר דיבר בקדשו לבאר מה שכתוב בפרשת לך לך, כשיצא אברהם להילחם עם ארבעת המלכים כדי להציל את לוט בן אחיו (בראשית יד-ד): "וישמע אברם כי נשבה אחיו, וירק את חניכיו ילידי ביתו שמונה עשר ושלוש מאות וירדוף עד דן". ופירש רש"י: "רבותינו אמרו (גדרים לב.) אליעזר לבדו היה, והוא מנין גימטריא של שמו".

וביאר רבי צדוק הטעם שלקח עמו אברהם דוקא שי"ח ילידי ביתו או את אליעזר שעולה בגימטריא שי"ח, כי מילת יאז"ש עולה בגימטריא שי"ז, נמצא כי שי"ח שהוא אחד יותר מתיבת יאז"ש רומז להתגברות האדם על קליפת היאוש. הנה כי כן זהו הענין שלקח עמו שי"ח ילידי ביתו, וכל שכן כשלקח עמו רק את

הנה כי כן מאחר שברור כי רבינו הקדוש לא כתב שום דבר בלי כוונות ויחודים, צריך ביאור מה ראה על ככה להזכיר דוקא את התנא רבי אליעזר ראשון. ומבאר ה"צל"ח" הענין על פי המדרש הנ"ל:

"נראה לי שרבינו הקדוש רצה לעשות נחת רוח למשה רבינו, והתחיל תורה שבעל פה במשנת רבי אליעזר, דאיתא במדרש שמושה רבינו בשעה שעלה למרום, שמע שהקב"ה אמר אליעזר בני אומר פרה בת שתיים, והתפלל משה רבינו יהי רצון שיצא זה מחלציו, ואמר לו הקב"ה חייך שיצא זה מחלציו, ולכן נתכוין רבינו הקדוש להתחיל תורה שבעל פה במשנת רבי אליעזר, שיצא מיוצאי חלציו של משה רבינו".

אמנם בגוף מאמר המדרש כבר תמהו המפרשים, מה ראה הקב"ה על ככה לומר הלכה בשם רבי אליעזר: "רבי אליעזר בני אומר, עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים", הלא במשנה (פרה פ"א מ"א) נחלקו החכמים על רבי אליעזר: "וחכמים אומרים, עגלה בת שתיים, ופרה בת שלש או בת ארבע". ופסק הרמב"ם (פרה אדומה פ"א ה"א) הלכה כחכמים, הנה כי כן למה בחר הקב"ה לומר הלכה בשם רבי אליעזר ולא בשם חכמים.

עוד תמהו על מה שמסיים המדרש, שהקב"ה השיב למשה: "חייך שהוא מחלציו, הדא הוא דכתיב ושם האחד אליעזר, ושם אותו המיוחד אליעזר", כי הן אמת שרבי אליעזר שהיה לוי יצא מחלציו של משה שהיה גם כן לוי, אולם איך אפשר לומר כי מה שכתוב אצל משה בקריאת שם לבנו: "ושם האחד אליעזר", הוא רמז על רבי אליעזר שיצא ממושה, הלא בן זה נולד למשה בעודו במדין לפני שעלה למרום לקבל את התורה, ואיזה קשר יש בין אליעזר בנו של משה עם התנא רבי אליעזר.

בפרשתנו פרשת חוקת אנו למדים על מצות פרה אדומה (במדבר יט-א): "וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר, דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול".

חכמינו ז"ל מגלים לנו במדרש תנחומא (פרשתנו סימן ח) שיח סוד שהתקיים בין משה רבינו להקב"ה בפרשה זו:

"בשעה שעלה משה למרום, שמע קולו של הקב"ה יושב ועוסק בפרשת פרה אדומה, [ואומר] הלכה בשם אומרה, רבי אליעזר בני אומר (פרה פ"א מ"א) עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים, אמר משה לפניו, רבונו של עולם העליונים ותחתונים שלך הן ואתה אומר הלכה בשמו של בשר ודם.

אמר לו [הקב"ה], צדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי, ועתיד לפתוח בפרשת פרה אדומה תחילה, רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים. אמר לפניו רבון העולמים יהי רצון שיהא מחלציו, אמר לו חייך שהוא מחלציו, הדא הוא דכתיב (שמות יח-ד) ושם האחד אליעזר, ושם אותו המיוחד אליעזר".

רבינו הקדוש פתח המשניות עם שמו של רבי אליעזר

דבר בעתו מה טוב להביא מה שביאר מאורו של עולם הגה"ק רבי יחזקאל לאנדא זצ"ל בספרו "צל"ח" על מסכת ברכות (דף ב. ד"ה עוד נ"ל) לפי המדרש הנ"ל, הטעם שהזכיר רבינו הקדוש במשנה הראשונה בתורה שבעל פה (שם) את התנא רבי אליעזר (ברכות ב.): "מאימתי קורין את שמע בערבית, משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן, עד סוף האשמורה הראשונה דברי רבי אליעזר".

מדרש: כששמע משה שהקב"ה אומר הלכה בשם רבי אליעזר, התפלל: "יהי רצון שיצא זה מחלצי"

צל"ח: רבינו הקדוש הזכיר לראשונה את רבי אליעזר בתורה שבעל פה כדי לעשות נחת רוח למשה רבינו

רבי צדוק הכהן: אליעזר בגימטריא שי"ח אחד יותר ממספר יאו"ש לרמז שהתגבר על קליפת היאוש

אברהם אבינו לקח עמו למלחמה את אליעזר"ר שעולה שי"ח, לרמז שאינו מתייאש מהריבוי של ד' המלכים

מזרעו של שם כדי לצאת מאורר לכלל ברוך, והנה כאשר אמר לו אברהם דברים כדבונות: "בני ברוך ואתה ארוך ואין ארוך מדבק בברוך", היה יכול ליפול בקלות ברשת היאוש, שאין לו שום תקוה להתדבק בברוך, אך עם כל זאת לא התייאש אלא המשיך למלא שליחותו של אברהם בנאמנות כדי להיות דבוק בקדושתו.

לכן זכה בסופו של דבר לצאת מכלל ארוך בברוך, כמו שדרשו במדרש (ב"ר ס-ז) מקרא שכתוב (בראשית כד-לא): "ויאמר בא ברוך ה', כנען הוא אליעזר, ועל ידי ששרת אותו צדיק באמונה, יצא מכלל ארוך לברוך". הנה כי כן מטעם זה קרא אברהם את שמו אליעזר"ר שעולה שי"ח, כדי לרמז בכך על טיבו ומעשיו שעתיד להתגבר על קליפת יאו"ש שעולה שי"ז, ומטעם זה בחר בו אברהם לצאת עמו למלחמה מעטים כנגד ארבעת המלכים.

וימתק לפרש בזה מה שהזכיר אברהם אבינו את אליעזר בתפלתו על בנים (בראשית טו-ב): "ויאמר אברם ה' אלקים מה תתן לי ואנכי הולך עירי וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר יורש אותי". ופירש רש"י בשם הגמרא (יומא כח:): "שדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים". ותמהו המפרשים מדוע הזכיר אברהם אבינו ענין זה, הלא דבר זה הוא לכאורה מעשה לסתור על תפלתו לבנים, שהרי כבר יש לו תלמיד שדולה ומשקה מתורתו.

אך לפי האמור יש לומר כי אברהם ביקש להביע בכך את גודל אמונתו בה', שאינו נופל בתהום היאוש שלא יזכה לבן. וזהו שאמר: "ה' אלקים מה תתן לי ואנכי הולך עירי", ואם תאמר שאינני ראוי לכך כי אני מתייאש, על כך הוסיף לומר: "ובן משק ביתי דמשק אליעזר יורש אותי", כלומר מה שהוא בבחינת אליעזר"ר שהוא מתגבר על יאו"ש, הרי זה בבחינת "דמשק אליעזר - שדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים",

יכול לעזור גם אחר היאוש שאין להתייאש משום דבר, וזהו רמז מספר שלוש מאות שמונה עשרה בגימטריא יאו"ש עם הכולל, היינו שמספר זה הוא המוציא מידי יאו"ש, ומורה שהשם יתברך עוזר מכל דבר שהאדם חושב להתייאש".

אליעזר לא התייאש לצאת מאורר לברוך

ויש להוסיף תבלין לדבריו הקדושים על פי מה ששינוי בגמרא (ברכות ז): "מנא לן דשמא גרים, אמר רבי אלעזר דאמר קרא (תהלים מו-ט) לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ, אל תקרי שמות אלא שמות". וכן מבואר במדרש (ילקוט שמעוני ישעיה רמז תמט): "אילו זכו הדורות, היה הקב"ה קורא שם לכל אחד ואחד, ומשמו היו יודעים את טיבו ואת מעשיו".

והנה מן התורה צריך למול את עבדו הכנעני, כמו שכתוב (בראשית יז-ב): "ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם, יליד בית ומקנת כסף מכל בן נכר אשר לא מזרעך הוא". ופירש רש"י: "יליד בית, שילדתו השפחה בבית, ומקנת כסף, שקנאו משנולד". מזה נוכל לשער כי כשמל אברהם את עבדו הנאמן קרא את שמו אליעזר, כי השכיל להבין ברוח קדשו כי שם זה מבטא את טיבו ואת מעשיו.

ואמנם כן כאשר נתבונן נראה כוחו הנפלא של אליעזר להתגבר על היאוש, כאשר אברהם אדונו שלח אותו למצוא אשה ליצחק בנו, כתוב (שם כד-ט): "ואומר אל אדוני אולי לא תלך האשה אחרי". ופירש רש"י: "אלי כתיב, בת היתה לו לאליעזר, והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם, בני ברוך ואתה ארוך ואין ארוך מדבק בברוך".

נמצינו למדים מזה כי אליעזר עבד אברהם היה מבני כנען שנתקלל (שם ט-כה): "עבד עבדים יהיה לאחיו", לכן השתוקק להתדבק עם אברהם

אליעזר"ר שעולה שי"ח, לרמז כי על אף היותו מיעוט התגבר על קליפת יאו"ש ונלחם עם ארבעת המלכים ונצחם.

"הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם"

רבי צדוק מוסיף על כך נקודה יקרה, כי כאשר נתבונן נראה כי כל הבנין של כלל ישראל מבוסס על התגברות על היאוש, שהרי אברהם אבינו כבר היה זקן בן מאה שנה ושרה אמנו היתה עקרה, ובדרך הטבע היה אברהם צריך ליפול בתהום היאוש, עם כל זאת לא התייאש מאמונתו בה' שהבטיח לו זרע כמו שכתוב (בראשית טו-י): "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה", וזכו ללדת את יצחק אבינו אשר ממנו השתלשלה שרשרת הקדושה של ישראל.

וזהו שאמר הנביא (ישעיה נא-ב): "הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם". שזכו לבנות שרשרת הדורות על ידי שהתגברו על קליפת היאוש, ומזה נלמד לקח נשגב שלא ליפול ח"ו ברשת היאוש, אלא להיות חזק כסלע איתן באמונתנו בה', כמאמר הגמרא (ברכות י): "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים".

נמצא לפי זה כי השם אליעזר"ר מורה על התגברות על היאוש. וזהו גם כן הענין שקרא משה את שם בנו אליעזר, ומפרש הכתוב טעמו ונימוקו: "ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה". ופירש רש"י: "כשגילו דתן ואבירים על דבר המצרי וביקש להרוג את משה, נעשה צווארו כעמוד של שיש". הרי כי חרב חדה של פרעה כבר היתה מונחת על צווארו, ועם כל זאת לא התייאש מן הרחמים וזכה להינצל, ולכן קרא את שם בנו אליעזר"ר שעולה אחד יותר ממספר יאו"ש. והנה מעט מהדברים בלשון קדשו:

"אברהם אבינו ע"ה ראש האומה, הוא שפתח דבר זה שלא להתייאש משום דבר, כשנשבה לוט וכבר נתיאשו כולם מלהציל, דעל כן אמר מלך סדום הרכוש קח לך, דכבר נתייאש בידי המלכים וקנייה אחר כך אברהם אבינו בשינוי רשות, ואברהם אבינו אזר עצמו עם שלוש מאות שמונה עשרה ילידי ביתו לרדוף אחר ארבעה מלכים, ובנדרים (ב). דהוא בגימטריא אליעזר.

ומשמעות השם מפורש בתורה אצל משה רבינו ע"ה, כי אלקי [אבני] בעזרי ויצילני וגו', שכבר היה חרב פרעה על צווארו, והשם יתברך

ולא הגיד לו. אמר לו מימיך לא למדת קריאת שמע ולא תפלה ולא ברכת המזון, אמר לו לאו, אמר לו עמוד ואלמדך שלשתן. ישב והיה בוכה, אמר לו בני מפני מה אתה בוכה, אמר לו שאני מבקש ללמוד תורה, והיה אומר לו שתי הלכות כל ימי השבוע, והיה חוזר לו עליהן ומדבקן.

עשה שמונה ימים ולא טעם כלום, עד שעלה ריח פיו לפני רבן יוחנן בן זכאי, והעמידו מלפניו [שסילקו מלפניו מפאת ריח פיו]. ישב והיה בוכה, אמר לו מפני מה אתה בוכה, אמר לו מפני שהעמדתני מלפניך כאדם שמעמיד מלפניו מוכה שחין, אמר לו בני, כשם שעלה ריח פיך מלפני, כך יעלה ריח חוקי תורה מפיהך לשמים."

נמצינו למדים מזה כי עד שהיה רבי אליעזר בן כ"ח שנים, לא ידע אפילו לקרוא קריאת שמע ולהתפלל, ובדרך הטבע היה לו להתייאש שכבר לא יוכל ללמוד, כמו שתמה עליו אביו באומריו: "הלא בן עשרים ושמונה שנים אתה, ואתה מבקש ללמוד תורה". והנה עם כל זאת לא התייאש, לכן נסתבב מן השמים שיקרא שמו בישראל אליעזר שהוא עולה שי"ח אחד יותר ממספר יאו"ש, לרמז שזכה להתגבר על קליפת היאוש.

לפי שיטת רבי אליעזר פרה אדומה היא חוק בלי טעם

חשבתי דרכי לבאר בזה מה שקבע רבי אליעזר הלכה במצות פרה אדומה: "עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים", על פי מה שהביא רש"י בפרשתנו (במדבר יט-כב) בשם רבי משה הדרשן, טעם על חוקת הפרה שהיא כפרה על חטא העגל: "משל לבן שפחה שטינף פלטיין של מלך, אמרו תבוא אמו ותקנח בצואה, כך תבוא פרה ותכפר על העגל".

וביאר ה"חתם סופר" בדרשותיו (חלק א דף רח טור ג ד"ה בילקוט), כי טעם זה יתכן רק לפי מה שנפסקה הלכה כחכמים, כי פרה היא בת שלש ומעלה, שאז היא ראויה להוליד כמבואר בגמרא (בכורות יט): שפרה אינה ראויה להוליד עד שתהיה בת שלש, ושייך לומר: "תבוא פרה ותכפר על העגל". אבל לפי שיטת רבי אליעזר כי פרה היא בת שתיים שאינה ראויה להוליד, אי אפשר לומר כי פרה היא כפרה על חטא העגל בבחינת תבוא אמו ותקנח צואת בנה, שהרי פרה בת שתיים איננה יכולה להיות אם.

ונראה לבאר לפי ה"חתם סופר" שיטתו של רבי אליעזר: "עגל בן שנה, פרה בת שתיים", כי הוא הולך

רבי צדוק הכהן: כל המציאות של כלל ישראל הוא על ידי שלא התייאשו אברהם ושרה מלהוליד בן

"ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה",
שלא התייאש מחרב פרעה שהיתה על צווארו

התנא רבי אליעזר התחיל ללמוד תורה כשכבר היה בן כ"ח שנים, והתגבר על היאוש שלא יצליח בלימודו

רבינו הקדוש הזכיר לראשונה את רבי אליעזר,
כדי להכניע בכך קליפת היאוש שמפיל היצר על לומדי תורה

אל הארץ שהבטיח הקב"ה לאברהם רבו, כמו שכתוב (בראשית יג-יז): "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה".

רבי אליעזר זכה לתורה על ידי שהתגבר על היאוש

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה שבחר רבינו הקדוש לפתוח את המשנה הראשונה בתורה שבעל פה, במאמרו של התנא הקדוש שנקרא בשם קדוש זה רבי אליעזר, על פי מה שמספרים לנו חכמינו ז"ל בפרקי דרבי אליעזר (פרק א), כי רבי אליעזר התחיל ללמוד תורה אצל רבן יוחנן בן זכאי במסירות נפש כשכבר היה בן כ"ח שנים:

"מעשה ברבי אליעזר בן הורקנוס, שהיו לאביו חורשים, והיו חורשים על גבי המענה [אדמה רכה], והוא היה חורש בטרשין [אדמה קשה], ישב לו והיה בוכה. אמר לו אביו מפני מה אתה בוכה, שמא מצטער אתה שאתה חורש בטרשין, עכשיו אתה חורש על גבי המענה.

ישב לו על גבי המענה והיה בוכה, אמר לו מפני מה אתה בוכה, שמא מצטער אתה שאתה חורש על גבי המענה, אמר לו לאו. ולמה אתה בוכה, אמר לו שאני מבקש ללמוד תורה. אמר לו והלא בן עשרים ושמונה שנים אתה, ואתה מבקש ללמוד תורה, אלא קח לך אשה ותוליד לך בנים ואתה מוליכך לבית הספר.

עשה שתי שבתות ולא טעם כלום, עד שנגלה לו אליהו זכור לטוב, ואמר לו בן הורקנוס למה אתה בוכה, אמר לו מפני שאני מבקש ללמוד תורה, אמר לו אם אתה מבקש ללמוד תורה, עלה לירושלים אצל רבן יוחנן בן זכאי.

עמד והלך אצל רבן יוחנן בן זכאי, ישב לו והיה בוכה, אמר לו מפני מה אתה בוכה, אמר לו מפני שאני מבקש ללמוד תורה. אמר לו מי אתה,

שלמד ממני עבודה זו שלא להתייאש, לכן בזכות אמונה זו ראוי שתתן לי זרע.

אליעזר נתגלגל בכלב בן יפונה שהתגבר על קליפת היאוש

ויש להוסיף עוד על פי המבואר ב"לקוטי תורה" לרבינו האריז"ל (פרשת שלח), כי אליעזר עבד אברהם נתגלגל בכלב בן יפונה שלא חטא בעדת מרגלים. ולפי האמור יש לומר שזכה לכך בזכות שהתגבר על קליפת היאוש, על אף שאברהם אבינו אמר לו דברים ברורים כי אין ארור מדבק בברוך, לכן זכה שלא רק הוא יצא מארור לברוך, אלא זאת ועוד שנתגלגל להיות חלק בלתי נפרד מזרעו של אברהם שהם בבחינת ברוך.

ויפה העיר בני היקר הרה"ח ר' יהושע נ"י, כי לפי זה יתבאר מנין שאב כלב את כוחו לחזק את ישראל, שלא יפלו ברשת היאוש של המרגלים שאמרו (במדבר יג-כח): "אפס כי עז העם היושב בארץ והערים בצורות גדולות מאד וגם ילידי הענק ראינו שם". כי בהיותו גלגול אליעזר המתגבר על היאוש, זכה גם להתגבר על היאוש של המרגלים ודפח"ח.

ויש לומר כי זהו הטעם שהלך כלב להשתטח על קברי האבות הקדושים, כמו שכתוב (שם כב): "ויעלו בנגב ויבוא עד חברון". ופירש רש"י: "כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות, שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם". לפי המבואר יש לומר שהלך להתפלל על קברו של אברהם אבינו, אשר ממנו למד שלא להתייאש, כפי שלא התייאש מלהוליד בן למאה שנה.

וזהו שרמז הקב"ה באומריו (שם יד-כד): "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי, והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורישה". דקדק לומר שהיתה עמו "רוח אחרת", היינו רוחו של אליעזר אשר למד מאברהם רבו שלא להתייאש, על כן זכה שיבוא

בדרכם של התנאים, שכל הענין של חטא העגל לא היה אלא גזירת המלך כדי להורות תשובה לרבים, כמו ששינו בגמרא (עבודה זרה ד):

"אמר רבי יהושע בן לוי, לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה".
ופירש רש"י: "כלומר גיבורים ושליטים ביצרים היו, ולא היה ראוי להתגבר יצרים עליהן, אלא גזירת מלך היתה לשלוט בהם, כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני, אומרים לו צא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה".

לפי זה יש לומר כי מטעם זה סובר רבי אליעזר, שצוה הקב"ה להביא בכוונה תחילה פרה אדומה בת שנים שאינה ראויה להוליד, כדי ששכיל להבין מזה שחטא העגל לא היה חטא מצד יצרים של ישראל, כי אז היה הקב"ה מצווה להביא פרה בת שלש שראויה להוליד, אלא גזירת המלך היתה כדי להורות תשובה לרבים, שאפשר לעשות תשובה אפילו על עבודה זרה שהיא החמורה שבעבירות.

נמצא כי לפי שיטתו של רבי אליעזר, כל התכלית של מצות פרה אדומה בת שנים, היא כדי להזכיר לנו כי חטא העגל גזירת המלך היתה, כדי להורות תשובה לרבים, והרי זה מתקשר עם הפירוש של המצוה: "ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול", לרמז על מצות תשובה, כי מה שהיה האדם תחילה בבחינת "אדומה" מאודם העוונות, הנה על ידי התשובה הוא מתעלה להיות בבחינת "תמימה אשר אין בה מום, אשר לא עלה עליה עול" של החטאים והפשעים, כי התשובה מוחקת את כל העוונות.

שורש מצות התשובה לא ליפול ברשת היאוש

והנה כאשר נתבונן נראה כי ענין זה מתאים להפליא עם שורש נשמתו של רבי אליעזר, שנקרא בשם אליעזר בגימטריא שי"ח, לרמז שזכה להתגבר על קליפת יאו"ש בגימטריא שי"ז, ובכח התגברות זו התחיל ללמוד תורה כשהיה כבר בן כ"ח שנים. ולפי האמור מטעם זה הוא סובר, כי פרה אדומה לא באה לכפר על חטא העגל שהיה גזירת המלך, אלא להורות תשובה לרבים.

והרי כל השורש של תשובה היא, שלא יפול האדם ברשת היצר המפיל את האדם לתהום היאוש, בטענה שכבר חטא הרבה כנגד הקב"ה ואין לו תיקון בתשובה, כדי שעל ידי זה ימשיך להשקיע את האדם ח"ו בכל העוונות, כמו שאמר דוד המלך (תהלים ג-ב): "ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי, רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו באלקים סלה", אלא ידע נאמנה שהקב"ה מקבל את כל אחד מישראל בתשובה, שהרי אפילו על עבודה זרה מקבל הקב"ה את החוטא בתשובה.

הנה כי כן יפתח לנו פתח להבין מה שבחר הקב"ה לומר הלכה בשם רבי אליעזר: "רבי אליעזר בני אומר, עגל בן שנה, פרה בת שנים", כי על ידי הלכה זו מתברר שלא חטאו ישראל בעגל, אלא גזירת המלך היתה כדי להורות תשובה לרבים, ודבר זה חביב מאד אצל הקב"ה המחפש תמיד ללמד זכות על ישראל.

והיה כי ישאלך אדם, למה אם כן לא נפסקה הלכה כרבי אליעזר גם בעולם הזה, כי אם כחכמים הסוברים: "פרה בת שלש", אף אתה אמור לו, כי בעולם הזה צריך לעשות תשובה על חטא העגל כאילו היה חטא גמור, שאם לא כן איך נוכל ללמוד מכאן להורות תשובה לרבים שאפשר לשוב אפילו על עבודה זרה, אבל בשמים לפני הקב"ה חביבה משנת רבי אליעזר שחטא העגל היה מן השמים כדי להורות תשובה לרבים, שלא יפול אדם ברשת היאוש מפאת ריבוי החטאים.

מענה יאירו עינינו להבין מדוע כששמע משה רבינו, שהקב"ה אומר הלכה זו בשם רבי אליעזר, התפלל להקב"ה: "יהי רצון שיצא זה מחלציי", שהרי משה רבינו רעיא מהימנא - הרועה הנאמן מסר נפשו בחטא העגל להציל את ישראל מכליה, באומרו להקב"ה (שמות לב-לב): "ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת". לכן כאשר שמע שהקב"ה משתעשע במאמרו של רבי אליעזר, כי מזה מוכח שלא היו ישראל ראויים לחטא העגל כי אם להורות תשובה, השתוקק גם הוא שיצא מחלציו לטובתם של ישראל, שיש להם תיקון בתשובה אפילו על עוונות חמורים כעבודה זרה.

לפי זה מבואר היטב מה שסיים המדרש: "חייך שהוא מחלציק, הדא הוא דכתיב ושם

האחד אליעזר, ושם אותו המיוחד אליעזר". כוונת המדרש להשוות בזה, כי כמו שקרא לבנו בשם אליעזר מטעם שנזכר בכתוב: "כי אלקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה", שלא נפל משה בקליפת היאוש אפילו כאשר חרב חדה של פרעה היתה מונחת על צווארו, ובזכות זה זכה להינצל מחרב פרעה, כן יזכה שיצא רבי אליעזר מחלציו, אשר ממנו למדנו שלא היו ישראל ראויים לחטא העגל אלא כדי להורות תשובה לרבים, שלא יפלו ישראל בחרב היאוש של פרעה, אלא ישוּבו בתשובה שלימה על כל חטאם.

חכמתו של רבינו הקדוש להתחיל בשמו של רבי אליעזר

כיון שבאנו לידי כך הנה מה טוב ומה נעים להבין בזה מה שפתח רבינו הקדוש את המשנה הראשונה בתורה שבעל פה במאמרו של התנא רבי אליעזר: "עד סוף האשמורה הראשונה דברי רבי אליעזר", כי אחד מיסודות המלחמה בעסק התורה, כי היצר הרע מפיל על העוסק בתורה יאוש, שהתורה היא גדולה מדי הן בכמות הן באיכות, ואי אפשר לאדם להגיע להשגת התורה באמת.

והנה ידוע מה שאמר החכם מכל אדם (קהלת י-א): "לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו". ומבואר בספרים הקדושים הפירוש על כך, כי כאשר אדם מתחיל ללמוד למשל גמרא מתוך הספר, שם ניכר ההבדל בין החכם לכסיל, כי החכם מסתכל תמיד בימין הספר לראות כמה דפים גמרא כבר למד, וכך הוא רואה כל יום איך עוד דף גמרא ניתוסף, וזה נותן לו חיזוק ללמוד עוד ועוד כהנה וכהנה. אך לעומת זה: "לב כסיל לשמאלו", כי הוא מסתכל תמיד בצד השמאל של הספר, לראות כמה דפים הוא עדיין צריך ללמוד, ועל ידי זה הוא נופל בתהום היאוש שאין הוא מסוגל ללמוד כל כך הרבה דפים.

לכן נתחכם רבינו להתחיל המשנה הראשונה בתורה שבעל פה במאמר של התנא רבי אליעזר, שנקרא בשם זה כדי לרמז שזכה להתגבר על קליפת יאו"ש בגימטריא שי"ז בכח אותיות שמו אליעזר בגימטריא אחד יותר שי"ח, כדי לחזק בכך כל לומד תורה שמתחיל בלימוד תורה שבעל פה, שלא יפול ברשת היאוש, אלא ילמד מרבי אליעזר שהתחיל ללמוד תורה אצל רבן יוחנן בן זכאי כשהיה כבר בן כ"ח שנים.

נדבת הרה"ח ר' יצחק פורסטר וב"ב הי"ו לעילוי נשמת נכדם הילד יהודה (ליובי) ע"ה בן ר' נחמן ני"ו

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com